

УДК 338.45: 639.2/3

ЕФЕКТИВНІСТЬ МЕТОДІВ ВЕДЕННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЗАТ "ОДЕСАРИБГОСП"

Н.І. Смирнюк¹, П.П. Дмитрук², Н.О. Марценюк¹

¹ Інститут рибного господарства УААН, м. Київ

² ЗАТ "Одесарибгосп", Одеська обл.

Дано оцінку ефективності методів ведення господарської діяльності у ЗАТ "Одесарибгосп".

Становлення ринкових відносин в Україні передбачає запровадження нових суспільно-економічних відносин, які ґрунтуються на різних формах власності і господарювання. Ефективність їх функціонування залежить від конкретних умов виробництва, матеріально-технічної бази, організаційної структури, методів управління.

Соціально-економічні перетворення, які відбулися в державі за період формування ринкової економіки, вимагають нових підходів до розвитку аквакультури в Україні.

Враховуючи специфічні особливості рибної галузі, можна стверджувати, що суть економічної ефективності рибницьких господарств полягає у збільшенні виходу риби з кожного гектара водного дзеркала, яка повністю відповідала б вимогам суспільства за своєю якістю, асортиментом при мінімальних затратах суспільної праці (або мінімальних обсягах використаних для цієї мети виробничих ресурсів).

Тому особливого значення нині набувають наукові розробки з питань удосконалення організації виробництва, обґрунтування раціональних шляхів підвищення ефективності рибницьких господарств щодо конкретних умов. Важливим при цьому є комплексне дослідження проблем, пов'язаних з організацією та технологічним процесом виробництва, переорієнтацією його на кінцеві результати.

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ

Теоретичною основою досліджень є наукові праці вітчизняних учених з економічних питань АПК. Для проведення досліджень були використані результати виробничої діяльності та статистичної звітності підприємств об'єднання "Укррибгосп", інформація Держкомстату України, ДП "Укрриба", ЗАТ "Одесарибгосп" та інформаційної мережі Інтернету. Дослідження проводили за загальноприйнятими в економіці методиками із застосуванням монографічного, економіко-статистичного та інших методів досліджень.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Як показали дослідження, вилов риби та інших водних живих ресурсів в Україні продовжує зменшуватись. Так, у 2006 р. він становив 228,8 тис. т, тобто знизився порівняно з 2005 р. на 14%, або на 36,7 тис. т.

Аналіз свідчить, що причини гальмування розвитку рибної галузі України не змінилися. Нестача обігових коштів у більшості підприємств, нераціональне використання наявних виробничих потужностей, зношеність (іноді до 80%) основних виробничих фондів призводять до спаду обсягів виробництва та реалізації продукції. Відбулось руйнування взаємовигідної внутрішньогалузевої кооперації. Значна частина видів діяльності із

виращування риби не має збалансованої законодавчої бази.

Забезпечення населення України свіжою прісноводною рибою здійснюється за рахунок рибних підприємств внутрішніх водойм. У 2006 р. вилов із внутрішніх водойм проти 2005 р. дещо зменшився, а саме на 1,6% і становив 36,7 тис. т риби та інших водних живих ресурсів (16% загального вилову по Україні), в тому числі у ставкових рибницьких господарствах — 23,4 тис. т, водоймищах — 8,1, річках — 1,7, озерах — 2,4, інших внутрішніх водоймах — 1,1 тис. т.

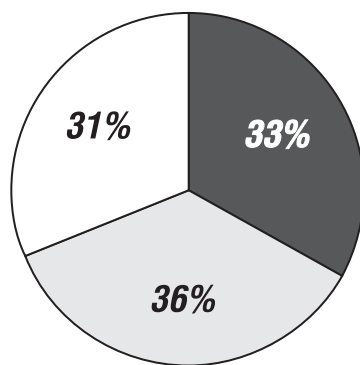
Дослідження показали, що 35% усієї живої та свіжої риби, яка надходить на внутрішній ринок України, виробляється підприємствами різних форм власності об'єднання “Укррибгосп”. У 2006 р. загальний обсяг вилову по об'єднанню становив 20,7 тис. т риби та морепродуктів, з яких 19,7 тис. т — вилов у ставкових рибоводних господарствах.

Встановлено, що у структурі видового складу вирощеної і виловленої товарної риби 44-х проаналізованих рибних господарств 51,1% займають рослиноїдні види риб. Близько 41% припадає на коропа і лише 7,9% на інші види риб. За період 2003–2006 рр. спостерігається тенденція до зростання частки об'ємів виробництва коропа (від 35,2% у 2003 р. до 41% у 2006 р.) та зменшення частки інших видів риб (переважно карася) відповідно від 11,2% у 2003 р. до 7,9% у 2006 р.

Рибопродуктивність нагульних ставів у середньому по об'єднанню “Укррибгосп” у 2006 р. становила 4,9 ц/га. Як свідчить аналіз, за період 2003–2006 рр. середня рибопродуктивність перебувала в межах 5,1–4,9 ц/га.

Аналіз економічних показників господарської діяльності рибницьких господарств за 2006 р. показав, що серед проаналізованих 39 підприємств об'єднання 13 виявились збитковими, малоприбутковими були 14 господарств, інші 12 підприємств характеризувалися рентабельністю виробництва в межах 10–25,4% (рисунк)

Сучасні економічні відносини вимагають нових підходів до розв'язання низки проблем, що гальмують розвиток рибної галузі в Україні. Однією з них є подолання негативних тенденцій на підприємствах



Ефективність господарської діяльності підприємств об'єднання “Укррибгосп” за 2006 рік: ■ — збиткові; ■ — малоприбуткові; □ — з рівнем рентабельності 10–25,4%

рибпромислового комплексу, зокрема тих, що займаються виращуванням товарної риби у ставах.

Головний мотив діяльності кожного підприємства — забезпечення його прибутковості. Реальні можливості реалізації цієї мети завжди обмежуються витратами виробництва та попитом на його продукцію. Тому стає очевидним, що рівень витрат тісно корелює з ефективністю виробництва.

Забезпечення ефективності виробництва здійснюється через систему заходів, тобто методів управління, які є організаційними інструментами, за допомогою яких реалізуються виконання накреслених завдань.

З метою вивчення особливостей технологічного процесу виращування товарної риби і визначення ефективності організаційно-економічних методів ведення господарської діяльності та її економічної оцінки дослідження проводили в одному із кращих спеціалізованих рибницьких підприємств — ЗАТ “Одесарибгосп”.

Рибницьке господарство ЗАТ “Одесарибгосп” розміщене у природно-географічній зоні Південного Степу у заплаві рр. Турунчак і Дальнік. Рибгосп являється повносистемним ставовим господарством. До його складу входять чотири рибоводні дільниці: Яська, Барабойська, Дальницька та Хаджидерська. Площа водного дзеркала становить 1416 га. Проектна потужність господарства із ви-

рощування риби у високоінтенсивному режимі з годуванням коропа згідно з нормативами становить близько 2 тис. т товарної риби.

Основні напрями діяльності ЗАТ “Одесарибгосп” — інкубація личинки, вирощування рибопосадкового матеріалу, формування маточного стада коропа та рослиноїдних риб, виробництво гіпофізу, вирощування товарної ставової риби, промисел у Дністровському лимані, Кучурганському водосховищі та у Чорному морі. Реалізація вирощеної риби здійснюється у м. Одеса, а також у навколишніх районних центрах і селах власними торговельними точками як у роздрібній, так і оптовій торгівлі.

Порядок розподілу прибутку і покриття збитків ЗАТ “Одесарибгосп” визначається рішенням Загальних зборів відповідно до чинного законодавства України та Статуту Товариства.

Чистий прибуток Товариства, отриманий у результаті його господарської діяльності, залишається в повному його розпорядженні після покриття матеріальних і прирівняних до них витрат, витрат на оплату праці, сплати відсотків за кредитами банків, внесення в бюджет передбачених законодавством України податків та інших платежів.

За рахунок чистого прибутку, що залишається в розпорядженні Товариства, виплачуються дивіденди, поповнюється резервний фонд, створюються інші фонди.

Аналіз виробничої діяльності господарства свідчить, що середньорічний обсяг вилову товарної риби за останні 3 роки становив понад 700 т, зокрема промисловий лов — 40–50 т. Домінуючими у видовому складі товарної риби є рослиноїдні риби, частка яких у загальному обсязі займає 70%. Щороку господарство вирощує близько 100 т рибопосадкового матеріалу.

Вивчення особливостей застосовуваної технології та аналіз рибницьких показників свідчить, що вирощування товарної риби у господарстві проводили в полікультурі за технологією, наближеною до випасної переважно з дволітнім циклом вирощування. З метою отримання більшої маси товарної риби застосовувались розріджені посадки.

Як відомо, результати вирощування товарної риби залежать передусім від якості рибопосадкового матеріалу. Дані свідчать, що у господарстві використовувався стандартний рибопосадковий матеріал. Так, середня маса однорічки коропа становила 25–30 г, рослиноїдних риб — 25–45 г, дворічки коропа — 200–250 г, рослиноїдних риб — 180–280 г. Вихід з нагулу був на рівні 50–60%. При годівлі риб застосовували кормосуміші власного виробництва

Дослідження показали, що за такої технології вирощування товарної риби у господарстві було досягнуто задовільних рибницьких результатів. Так, у 2006 р. обсяг виробництва товарної ставової риби становив понад 700 т, з яких 70% — рослиноїдні риби. Рибпродуктивність була 8,1 ц/га, в тому числі коропа — 2,2, рослиноїдних риб — 5,9 ц/га. Середня маса дволітки товарного коропа становила 450–500 г, рослиноїдних риб — 500 г, трилітки коропа — 1000 г, рослиноїдних риб — 1000 г.

Собівартість вирощеної ставової риби по господарству в 2006 р. становила 1701 грн/т (табл. 1).

У структурі витрат найбільшу частку займали основні виробничі витрати — 20,3%, автопослуги — 17,9, оплата праці — 16,9, витрати на корми — 9,2, а на рибопосадковий матеріал припадало 8,5% усіх витрат. За період 2004–2006 рр. собівартість товарної риби знизилась на 11,5%. Зменшення відбулось загалом за рахунок скорочення витрат на рибопосадковий матеріал, пально-мастильні матеріали, автопослуги та ін.

Дослідження показали, що оплата праці у ЗАТ “Одесарибгосп” проводиться на підставі тарифної сітки, тарифних ставок, схеми посадових окладів керівників, фахівців і службовців.

З метою посилення матеріальної зацікавленості працівників щодо забезпечення ефективності і якості роботи на підприємстві запроваджено преміювання працівників згідно з Положенням про преміювання. Встановлюються доплати та надбавки до тарифних ставок і посадових окладів за високу професійну майстерність.

Робітники рибних ділянок із вирощування товарної риби та рибопосад-

Таблиця 1. Собівартість вирощування товарної риби в ЗАТ "Одесарибгосп" за роками

Стаття витрат	2004		2006	
	Витрати на вирощування 1 т, грн	Структура виробничих витрат, %	Витрати на вирощування 1 т, грн	Структура виробничих витрат, %
Витрати на оплату праці	337,31	17,6	287,82	16,9
Рибопосадковий матеріал	233,48	12,2	145,05	8,5
Корма	82,66	4,3	155,62	9,2
Добрива	39,81	2,1	66,97	3,9
Електроенергія	73,32	3,8	110,36	6,5
ПММ	52,59	2,7	22,29	1,3
Автопослуги	390,58	20,3	304,80	17,9
Амортизація	12,51	0,7	15,32	0,9
Фіксований с/г податок	57,11	3,0	24,54	1,4
Інші витрати	312,69	16,2	224,45	13,2
Основні виробничі затрати	329,25	17,1	344,21	20,3
Собівартість вирощування риби	1921,31	100	1701,44	100

кового матеріалу, працюють за методом бригадного підряду і протягом року (виробничого циклу) авансуються на 100% відповідно до кількості відпрацьованого часу, тарифної сітки, розрядів та посадових окладів.

По закінченню виробничого циклу (року) проводиться доплата за кінцевим результатом у вигляді різниці між сумою заробітної плати, визначеною за розцінкою за одиницю продукції, встановленою згідно з технологічною картою, на фактично отриману продукцію та заробітною платою, отриманою за рік, якщо собівартість не вища за планову.

Щодо вирощувальної системи — 20% зарплатної заробітної плати за рік та доплата за кінцевий результат — після облову однорічок та виходу із зимівлі не менше як 85% поштучно посаджених на зимівлю цьоголіток.

Працівникам інкубаційного цеху проводиться оплата за інкубацію личинки у розмірі 70%, оплата за інкубовану личинку за технологічною картою, а решта 30% після облову цьоголіток восени або

навесні при виході 20% від зарибленої личинки.

Усі виплати, які здійснюються упродовж року, а також у кінці року визначаються з урахуванням КТУ, установленим колективом бригади та затвердженим спеціалістами або правлінням.

Для проведення розрахунків натуральної оплати праці на підприємстві створюється фонд натуральної оплати, який утворюється у кожному підрозділі у розмірі 50% отриманої надпланової товарної риби, а щодо рибопосадкового матеріалу — при середній наважці 20–25 г — 50%; 25–40 г — 60%; 40–60 г — 20% надпланових однорічок за масою, якщо є вихід не менше 20% однорічок від посадженої личинки, і 1% від планової товарної риби за умов стійкого фінансового стану підприємства та за рішенням правління.

Натуральна оплата видається лише за сукупним виконанням плану щодо товарної риби і рибопосадкового матеріалу, з урахуванням поштучного виходу товарної риби не менш як 60% від зариблення.

Таблиця 2. Ефективність виробництва товарної риби у ЗАТ “Одесарибгосп” у 2006 р.

Показник	Товарна риба	
	всього	ставова
Виручка від реалізації, тис. грн	1704,28	1639,42
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн	1301,63	1256,43
Прибуток від реалізації, тис. грн	402, 645	382,991
Адміністративні витрати, тис. грн	176,1	174,1
Витрати на збут, тис. грн	32,6	32,2
Всього витрат, тис. грн	1510,334	1462,629
Чистий прибуток, тис. грн	193,945	176,791
Рентабельність, %	12,8	12,0

Проведена оцінка господарської діяльності ЗАТ “Одесарибгосп” свідчить про чітку та налагоджену систему управління господарством. На ефективність методів господарювання вказують основні виробничі та економічні показники роботи підприємства. Так, у 2006 р. господарством було реалізовано продукції на суму 2865,8 тис. грн, з яких 73,5% займала рибна продукція. Всього по рибгоспу було отримано 285,2 тис. грн чистого прибутку, при цьому 176,7 тис. грн, або 62% усієї суми, припадало на ставову товарну рибу. Рівень рентабельності при цьому по господарству становив 11%, а щодо товарної риби із ставів — 12% (табл. 2).

Таким чином, результати досліджень свідчать про досягнення ефективності виробництва за існуючих методів ведення господарської діяльності у ЗАТ “Одесарибгосп”. Особливе значення в господарстві відводиться заходам поліпшення якості рибопосадкового матеріалу та товарної риби.

Важливе місце в підвищенні ефективності виробництва належить діючим на підприємстві системі оплати праці та методам матеріальної зацікавленості працівників. Разом з тим резерви подальшого нарощування обсягів виробництва та прибутковості господарювання ще далеко невичерпані і дають підстави для подальшого розвитку в напрямі організації виробництва.

Для цього, звичайно, мають бути розв’язані такі нагальні проблеми, які стосуються також усіх без винятку підприємств рибної галузі: поновлення основних виробничих фондів підприємств та їх технічна модернізація; формування цінового, податкового та кредитних механізмів і митної політики з урахуванням специфіки рибного господарства; визначення окремих ланок та напрямів рибгосподарської діяльності, які потребують дотування та надання субсидій з боку держави; удосконалення системи довгострокового кредитування; створення лізингового, страхового і гарантійних фондів; проведення оцінки земель під рибгосподарськими водними об’єктами; створення сприятливих та надійних умов для залучення інвестицій у сферу рибного господарства.

ВИСНОВКИ

Результати досліджень у ЗАТ “Одесарибгосп” свідчать про чітку та налагоджену систему управління господарством. На ефективність методів господарювання вказують основні виробничі та економічні показники. Однак ринкові відносини вимагають удосконалення підходів до організаційної діяльності рибних господарств, оскільки резерви подальшого нарощування обсягів виробництва та прибутковості господарювання ще невичерпані і дають підстави для подальшого розвитку в напрямі організації виробництва.

ЛІТЕРАТУРА

1. Коваленко Ю.С., Охріменко І.В., Демченко О.В. Концептуальні основи прогнозування собівартості продукції сільськогосподарських підприємств. — К.: ННЦІАЕ, 2004. — 24 с.
2. Саблук П.Т., Малік М.Й., Коваленко Ю.С. Внутрішньогосподарські організаційно-економічні механізми забезпечення прибутковості сільськогосподарських підприємств. — К.: ІАЕ УААН, 2003. — 204 с.

ЭФФЕКТИВНОСТЬ МЕТОДОВ ВЕДЕНИЯ ХОЗЯЙСТВЕННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ЗАО "ОДЕССАРЫБХОЗ"

Н.И. Смирнюк, П.П. Дмитрук, Н.А. Марценюк

Дана оцінка ефективності методів ведення господарської діяльності ЗАО «Одессарыбхоз».

EFFICIENCY OF CONDUCTION OF ECONOMICAL ACTIVITY IN CJS "ODESARYBGOSP"

N.I. Smirnyuk, P.P. Dmytruk, N.O. Martsenyuk

The article contains efficiency assesment of methods of economical activity conduction in CJS "Odesarybgosp".